

AJANKOHTAISIA JA EI NIIN AKTUELLEJA NÄ- KÖKULMIA TEKNIikkaAN

Sampsa Kaataja

José Ortega y Gasset: *Ajatuksia tekniikasta*. 23*45: *niin & näin* -lehden filosofinen julkaisusarja. Tampere 2006.

Tamperelaiselle *niin & näin* -lehdelle ja erityisesti Antti Immoselle lienee kohtuullista antaa kulttuuritekokiitokset. Sen he ansaitsevat siitä, että ovat kääntäneet filosofi José Ortega y Gassetin kirjan *Ajatuksia tekniikasta* suomeksi. Poikkeuksellisen teoksesta tekee, että se on ensimmäinen ammattifilosofin katsaus tekniikkaan, ja ensimmäinen teos, jossa tekniikasta ”muodostettiin kokonaisvaltainen filosofinen näkemys”. Kirja onkin Lewis Mumfordin *Technics and Civilizationin* ohella yksi tekniikan filosofian klassikoista.

Espanjalainen José Ortega y Gasset (1883–1955) tuli kuuluisaksi oman kielialueensa ulkopuolella teoksella *Massojen kapina* (suom. 1952). Siinä hän kritisoi 1900-luvun modernisoitumisen myötä syntynyttä omaan napaan tuijottavaa massaihmiä (*el hombre-masa*), joka ei itsekkyytensä vuoksi kykene edistämään kollektiivista hyvinvointia. *Ajatuksia tekniikasta* -kirjan lähtökohta on kolme vuotta *Massojen kapinan* julkaisun jälkeen vuonna 1933 Santanderin yliopistossa pidetyt luennot, joiden otsikko kysyi ”Qué es la técnica?” – mitä on tekniikka?

Ortega y Gasset toteaa, että tuohon kysymykseen annetut vastaukset ovat usein

”piinallisen pinnallisia.” Kuten jokainen asiaa pohtinut tietää, tekniikkaa on vaikea määritellä tyhjentävästi, ja tämä tulee hyvin esiin myös tuoreessa käännöksessä. ”Olisi turhaa yrittää tutkia tekniikkaa ikään kuin itsenäisenä oliona, jota ohjaisi jokin etukäteen tiedetty yksi ainoa tarkoituksiperä.” Tämän vuoksi Ortega y Gasset lähestyy kysymystä tekniikan luonteesta useasta näkökulmasta ja kyseenalaistaa säännöllisesti myös omat määritelmänsä. Tämän tuloksena syntyy hyvä ristivalotus tekniikkaan, joka herättelee lukijaa ymmärtämään tekniikan moninaiset ominaispiirteet.

Samalla kun kirjassa keskitytään siihen, mitä tekniikka on, siinä käsitellään myös tekniikan tarkoitusta – eli miksi tekniikkaa on olemassa. Ortega y Gasset tiivistää tekniikan funktion kahteen: ”Yksi ylläpitää orgaanista elämää, luonnossa selviytymistä, sopeuttamalla elion ympäristöönsä; toinen edesauttaa hyvää elämää, hyvinvointia, mukauttamalla ympäristön yksilön tahtoon.” Tekniikan tarkoitus on siis sekä auttaa ihmiskuntaa selviämään että lisätä sen hyvinvointia. Samaan aikaan tekniikka on kuitenkin koko ajan riippuvainen ”ihmisen hahmottelemasta hyvinvoinnin ideasta.” Tämä tarkoittaa, että jokainen aikakausi määrittää sen, mikä on hyvää, sallittua ja hyväksyttyä tai negatiivista ja kiellettyä tekniikkaa. Tässä kohden nykylukijalle nousee mieleen uusiutuvat energianlähteet ja geenimanipuloidut ravintoaineet.

Ajatuksia tekniikasta lukiessa ei voi välttää miettimästä sitä, missä määrin Ortega y Gassetin ajatukset ovat edelleen ajankohtaisia. Monelta osin kirjaa voi lukea kuvauksena nykytekniikasta, mutta osa tekstin painotuksista paljastaa teoksen historiallisuuden. Teoksesta puuttuu esimerkiksi kriittinen näkökulma tekniikkaan; siinä ei tule esiin skeptisyyttä tai pelkoa tekniikkaan kohtaan, ei edes sellaisia varauksia, mitkä paatunein-

kin teknokraatti nykypäivänä tekisi. Välillä tekstin vanhanaikaisuudet myös huvittavat lukijaa. Näin käy esimerkiksi kohdassa, jossa Ortega y Gasset päivittelee 1930-luvun muuttunutta työkulttuuria: ”Joissakin maisa työläinen tekee nyt jo työtä vain viisi kahdeksantuntista päivää viikossa. Mitä ihmettä hän tekee kaikella käsiinsä jäävällä tyhjällä ajalla?”

84-sivuisena *Ajatuksia tekniikasta* on hyvä ja kompakti johdatus siihen, kuinka filosofit ovat käsitelleet kysymystä tekniikan luonteesta. Toivottavasti jatkossa joku vielä kääntää Mumfordin *Technics and Civilizationin*. Sen jälkeen molemmat tärkeimmät tekniikan filosofian klassikot olisi saatavilla suomeksi.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston historian ja filosofian laitoksen tutkija sekä Tekniikan Waiheita -lehden päätoimittaja.

AEL.fi

ACTION EXPERIENCE LEARNING

JOHTAVA TEKNIIKAN ALAN KOULUTTAJA

AEL, Kaarnatie 4, 00410 Helsinki
puh. (09) 530 71, faksi (09) 5663 278